

Szörényi László

A jezsuita Árvai György latin nyelvű eposza Hunyadi Jánosról

Árvai György (1697–1759) egri születésű jezsuita tanár és tudós volt, aki leghosszabb ideig, 20 évig a kassai jezsuita egyetem professzora, sőt egy időben dékánja, majd rektora, végül még könyvtár- és nyomdaigazgatója is volt. A filológián és a teológián kívül leginkább magyar történelemmel foglalkozott. Minden művét latinul írta. Másodikként megjelentetett műve, a *Columen orbis Christiani Joannes Hunniades Victoriis de Otomannica potentia Clarissimus Epico carmine celebratus* 1724-ben jelent meg Nagyszombatban. A kiadvány műfajának, vagyis a *liber gradualis*nak megfelelően, a nyomtatvány legelején az egyetemi címetek frissen megszerzett neo-baccalaureus ifjakat szólítja meg, mint a poézis oktatója, szintén szokás szerint saját nevét nem tünteti fel, csak a vizsgáztató filozófiaprofesszor, Csernovics Ferencét. Ezután következik egy magyarok Nagyasszonyához, Máriához intézett ajánlás vagy könyörgés, amelyben a Szűzanyához általában véve minden költészet, így a költészet és ezen költemény legfőbb patrónájához fordul, úgy is mint olyanhoz, aki mindig egyetlen reménye volt Magyarország életének és üdvének. Tehát most, mivel Hunyadi győzelmi babéraitól fog énekelni, akkor ezek tulajdonképpen csokorba köthetők, és így nyújthatók át, mint egy jegyajándékként a Szent Szűznek. Megjegyzendő, hogy ez az ajánlás vagy múzsai segélykérés Zrínyire emlékeztet, aki szintén Máriát választotta múzsájául. Maga ez a bevezető elégikus disztichonban van írva, a rá következő és Hunyadi hét győzelmét megéneklő epikus ének pedig természetesen hexameterben (a *hét* győzelem vagy diadalom – azaz latinul *Victoria* – mint mágikus szám Hunyadival kapcsolatban vándormotívum, amely műről műre vándorol a Nádasy Ferenc által 1664 –ben kiadott *Mausoleum* óta).

Az első *Victoria* Hunyadinak a Belgrád és Szendrő közötti győzelmét ünnepli, ugyanis ő akkor verte szét Murád szultán egyik hadtestét, amely előzőleg már részt vett a törökök hét hónapig erőltetett, de végülis sikertelen Nándorfehérvár ellen indított hadjáratában. A második ének Hunyadinak arról a győzelméről szól, amely az erdélyi Szentimre melletti csatát zárta, ahol is a törökök, bár annyira rettegtek Hunyaditól, hogy fő célnak az ő megölését tűzték ki, de mint egy hős barát és bajtárs önkéntes vállalása lehetővé tette, csak a Hunyadinak öltözött hőst tudták megölni, viszont a török rablóportya, együtt vezérével Mezyd béggel és fiával ott maradt a csatatéren, a nagyszámú magyar rabok pedig kiszabadultak. A harmadik ének a Vaskapunál zajlott ütközetről szól, ahol Hunyadi a Sehabeddin basa által vezetett nyolevanezer török nagyobb részét megölte, a kisebb részét foglyul ejtette a maga tizenötezer fős seregével. A negyedik győzelmet megéneklő ének a téli hadjárat egyik legelképesztőbb, európai hírnevet kiérdemelt epizódjáról szól, amikor a bulgáriai Morava folyó mellett Hunyadi harmincezer törököt ölt meg a maga tízezres seregével, ráadásul négyezer foglyot is ejtett, akiket diadalmenetben vezetett fel. Az ötödik ének ugyanezen hadjárat egy másik epizódjáról szól, amikor is éjszakai harcban, Ulászló király távollétében Hunyadi kicsalogatta és legyőzte a törököket hegyi rejtékhelyükről, ráadásul foglyul ejtette a török szultán közeli rokonát, Carambust, a kis-ázsiai részek török kormányzóját. Végül a hatodik és a hetedik győzelem Nándorfehérvár legendás megvédésének két részre választott elbeszélése: először a török flotta szétveréséről szül, utána pedig a várvédők és a keresztések közös rohamáról, amely elfoglalta a török tüzérseget, majd szétlőtte és visszavonulásra kényszerítette II. Mehmed szultánt és egész seregét. Az egyes énekeket mindig történeti argumentum vezet be, ahol a szerző hivatkozik Bonfininak mint műve fő forrásának felhasznált helyeire.

Hunyadit olyan epikus hősnek ábrázolja a költő, aki tulajdonképpen a legfőbb dologban, tehát abban, hogy ő Istennek, illetve Máriának olyan kiválasztott és oltalmazott hőse, aki ebben teljességgel hasonlít a mű legfőbb költői mintaképének, Vergiliusnak Aeneasára! Ennek megfelelően a költemény végén úgy mutatja be Hunyadi halálát, amely rövid idővel a győztes várvédelem után következett be, mint élve mennybeszállást (ebben természetesen szerepet játszik az egyik, nagy sikerrel felhasznált költői előképének, Janus Pannoniusnak az a verse, amelyben pontosan így mutatja be Hunyadi mennybeszállását. Árvai nyilván tudhatta azt is, hogy Kapisztrán szentté avatását már Mátyás király is javasolta, és vele együtt a hálás pápaság Hunyadi beatifikációját is támogatta).

A frissen graduált diákok számára írott előszóban – a *liber gradualis* műfaji szabályaitól igen nagy mértékben eltérve – hivatkozik egy ugyanabban az évben, Mindszenti Antal jezsuita professzor Nagyszombatban megjelent művére, amelynek címe *Propugnaculum Reipublicae Christianae, Religione conditum, fortitudine Hungarorum defensum (A kereszténység védőbástyája, amelyet a vallás alapított és a magyarok vitézsége védelmezett)*. Mint tudjuk, Mindszenti a mohácsi csata kétszáz éves évfordulójára készítette ezt a művet, amelyben arról beszélt, hogy hogyan fogtak hozzá a magyarok az elpusztult védőbástya felépítéséhez.

Az előadást Markó Béla *Zrínyi Miklós* című szonettjének elolvasásával fejeztem be, amely úgy szól – Trianonra gondolva – a szentgotthárdi csatáról és a rákövetkező vadkanról, mint ahogy Mindszenti nyomán latinul író költőelődje, Árvai György abban bízott, hogy Mohács után csak azért is lesz újjászületés.